

УДК 355.42

DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2022-3-76/58-61>

Загорка О. М., доктор військових наук, професор¹ (0000-0003-1131-0904)
Сніцаренко П. М., доктор технічних наук, старший науковий співробітник¹
(0000-0002-6525-7064)
Загорка І. О.¹ (0000-0002-0693-1434)
Серватюк В. М., доктор військових наук, професор² (0000-0002-6444-1425)

¹ – Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ;

² – Інститут державного військового управління Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Узагальнена модель управління операцією (боєм) угруповання військ (сил)

Резюме. Розглянуто модель управління операцією (боєм) та способи досягнення інтелектуально-інформаційної переваги над противником.

Ключові слова: угруповання військ (сил); управління, операція (бій); інтелектуально-інформаційна перевага.

Постановка проблеми. Сучасні операції (бої) характеризуються різноманітністю завдань, які мають вирішуватися угрупованнями військ (сил), швидкоплинністю та динамізмом бойових дій, участю в них різнорідних сил і засобів, зростанням можливостей противника щодо силової та інформаційної протидії функціонуванню систем управління. На сьогодні призначення систем управління угрупованнями військ (сил) все більш набуває спрямованості управління операціями (боями). Водночас зміст управління операцією (боєм) як у теоретичному, так і практичному плані потребує подальшого розвитку і деяких уточнень.

Аналіз останніх публікацій. Відоме висловлення воєнного теоретика і практика Михайла Тухачевського про те, що у цілому тільки та сторона дійсно керує своїми діями, яка домагається розвитку їх відповідно до свого плану, а це означає, що дійсне управління боєм має бути управлінням усім процесом бою, тобто не тільки своїми діями, але у деякій мірі діями противника, нав'язаними йому. Автором праці [1] це висловлення доповнюється: “не у деякій, а у повній мірі”. Основні положення теорії управління боєм розроблені В. Д. Рябчуком [1], у якій основна увага приділяється досягненню інтелектуально-інформаційної переваги над противником під час підготовки і ведення бойових дій. Однак наведені положення бажано доповнити структурною моделлю процесу управління операцією (боєм).

Подібну модель застосування збройних сил у воєнному конфлікті розглянуто у праці [2], у якій запропоновано ідею управління противником (а не операцією (боєм)) конкретизувати через структурування цього процесу у вигляді замкнутої системи ведення збройної боротьби з використанням зворотного зв'язку. Об'єктом управління в моделі є противник.

Така модель потребує деяких уточнень.

По-перше, відповідно до положення теорії управління операцією (боєм) [1] об'єктами управління є свої війська і противника.

По-друге, для досягнення переваги в інтелектуально-інформаційному протиборстві крім інформації про противника, що отримується системою розвідки (моніторинг противника), як це наведено у [2], необхідно використовувати вплив на противника інших сил і засобів, зокрема засобів масової інформації [3].

Доцільно також у моделі, яка наведена у роботі [2] передбачити використання принципів ситуаційного управління під час планування та безпосереднього управління операцією (боєм) [4].

Мета статті полягає у подальшому розвитку моделі управління операцією (боєм) угруповання військ (сил).

Виклад основного матеріалу. Угруповання військ (сил) у процесі досліджень прийнято розглядати як складну бойову систему організаційно-технічного типу. Це дало змогу отримати кібернетичну модель застосування збройних сил у воєнному

конфлікті [2], яка потребує удосконалення з погляду управління операцією (боєм).

На сьогодні вирішальним фактором у досягненні перемоги над противником все більш стає завоювання переваги в інтелектуально-інформаційному протиборстві, яке в [1] названо формою управління боєм. Інтелектуально-інформаційне протиборство є функцією управління операцією (боєм), яка включає, зокрема, функцію управління противником. Під час підготовки і ведення бойових дій перевагу в інтелектуально-інформаційному протиборстві намагатиметься досягнути і противник.

Із зазначеного випливає, що управління противником є складовою частиною управління операцією (боєм) поряд з управлінням своїми військами (силами). Тобто в моделі управління операцією (боєм) необхідно об'єктами управління вважати свої війська і війська противника (насамперед органи управління угрупованням військ (сил) противника).

У контексті інтелектуально-інформаційного протиборства під час підготовки і ведення операції (бою) доцільно розглянути роль інформаційно-психологічної боротьби.

Інформаційно-психологічна боротьба у воєнній сфері – система інформаційно-технічних та інформаційно-психологічних впливів на інформаційні ресурси і системи противника, свідомість, відчуття і поведінку військовослужбовців і населення, а також комплекс заходів щодо захисту власних інформаційних і психологічних ресурсів для досягнення інформаційно-психологічної переваги над противником як у мирний, так і воєнний час [3].

Об'єктами інформаційно-технічного впливу є інформаційно-технічні системи (системи зв'язку, інфотелекомунікаційні системи, системи передачі даних, радіоелектронні засоби, системи захисту інформації тощо). Інформаційно-психологічний вплив здійснюється на особовий склад центральних органів воєнного управління, ОВУ видів, родів військ, об'єднань, з'єднань, військових частин. Для цього використовуються інформаційні технології впливу на морально-психологічний стан особового складу, на свідомість (підсвідомість) людини та її захисту.

У складі збройних сил для ведення інформаційно-психологічної боротьби, як правило, мають спеціалізовані підрозділи. Однак є очевидним, що завдання (заходи)

інформаційно-психологічної боротьби під час підготовки і ведення операції (бою) також виконуватимуться силами і засобами, які не входять у склад угруповання військ (наприклад, засобами масової інформації). Тому в моделі управління операцією (боєм) необхідно передбачити функціонування таких сил і засобів.

В умовах сучасної збройної боротьби зменшується час, який відводиться на вироблення рішень, одночасно зростає відповідальність командуючого (командира) за правильність рішень, підвищуються вимоги до їх обґрунтованості. У процесі вироблення конкретного рішення, як правило, ОВУ аналізується декілька або безліч рішень. Формуванню кожного варіанта рішення передують створення оперативної інформаційної моделі ситуації, яка складається з оцінки сукупності елементів бойової обстановки (противник, свої війська, місцевість, час тощо). Обґрунтування раціонального варіанта рішення доцільно здійснювати з використанням принципів так званого ситуаційного управління операцією (боєм) [4, 5]. Для реалізації такого управління в ОВУ запропоновано створювати відповідне інформаційно-аналітичне забезпечення, яке ґрунтується на використанні математичних методів і інтелекту командуючого (командира). У моделі, що розглядається у статті, доцільно урахувати застосування ситуаційного управління операцією (боєм) під час її підготовки і ведення.

Удосконалена модель управління операцією (боєм) угруповання військ (сил) наведена на рис. 1.

У запропонованій моделі, як і у праці [2], показаний зворотний зв'язок управління противником через систему моніторингу, яка містить систему розвідки та систему обробки та узагальнення даних для прийняття рішень ОВУ. Це дає змогу найбільш повно реалізувати рефлексивне управління противником в операції (бою).

Під рефлексією розуміється процес передбачення командуючими (командирами) під час вироблення рішень ходу думок протилежної сторони та моделювання її очікуваних дій, сподіваючись на такі ж дії протилежної сторони. Істотне значення при цьому має інформованість про стан та дії сторін.

Основним змістом управління операцією (боєм), як зазначено у праці [1], є інтелектуально-інформаційне протиборство сторін. До того ж для досягнення

інтелектуально-інформаційної переваги над противником, зокрема у процесі управління противником, можуть використовуватися такі заходи та способи:

моделювання і прогнозування інтелектуальної діяльності командування противника;

омана противника, яка закладається у замисел операції (бою);

оперативне маскуванню;

психологічна обробка особового складу, зокрема через засоби масової інформації;

психотропна дія;

подавлення систем зв'язку та управління противника;

зламування та цілеспрямоване викривлення інформації, що міститься в оперативній і довгочасній пам'яті засобів автоматизованої системи управління противника (хакери);

контрольована втрата інформації тощо.

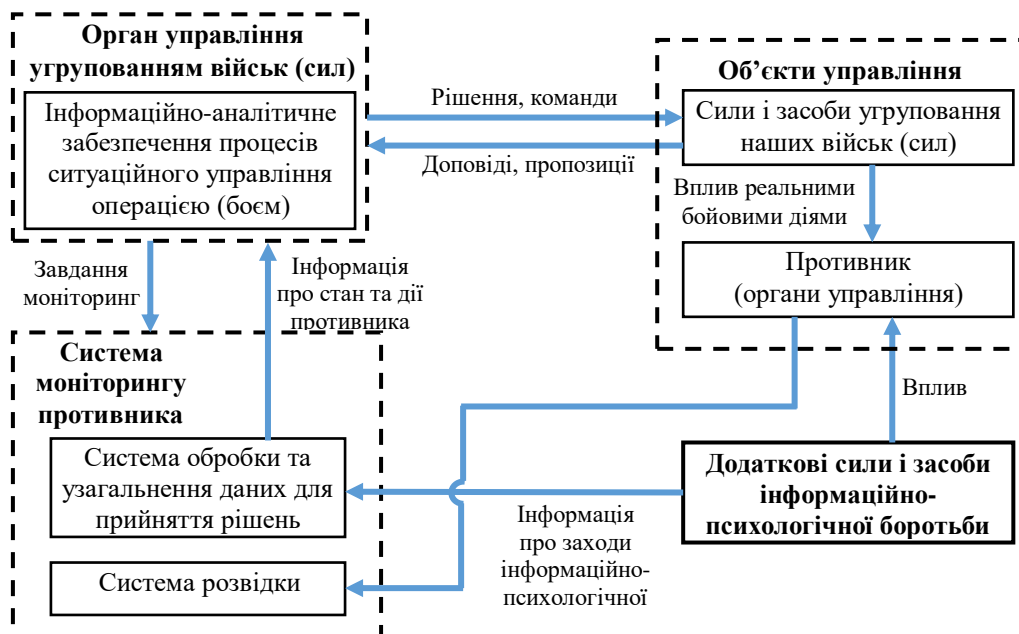

Рис. 1. Узагальнена модель управління операцією (бою) угруповання військ (сил)

Планування заходів протидії органам управління противника здійснюється органом управління угруповання військ (сил).

Надзвичайно корисним під час управління операцією (бою) є застосування асиметричних заходів і способів, які завдають величезне психологічне ураження противнику, виводять його з рівноваги, розвивають ситуацію в бажаному напрямі. Такі заходи і способи спрямовані на порушення балансу симетрії, ефективність їх застосування залежить від інтелекту командуючого (командира). Правильне розуміння та використання заходів і способів асиметричних дій дає змогу завжди знаходити слабкі місця противника.

Наведена модель та розглянуті способи управління противником більш повно розкривають зміст поняття “управління операцією (бою)”, а саме передумови поширення проблеми управління військами (силами) до необхідності організації і здійснення управління операцією (бою). Це може бути використано під час розроблення або удосконалення основ управління

операцією (бою), а також під час оперативної підготовки особового складу ОВУ.

Висновки. Запропонована модель управління операцією (бою), об'єктами управління якої є свої війська і противника, може бути використана під час розроблення основ застосування збройних сил. Доцільно у статутні документи поряд з поняттям “управління військами (силами)” включити поняття “управління операцією (бою)”, складовою якого є управління противником.

У подальших дослідженнях доцільно більш повно розглянути способи впливу на противника для досягнення інтелектуально-інформаційної переваги в операції (бою).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рябчук В. Д. Теория управления боем (научно-ведческий и методологический аспекты). Москва : Агентство печати “Наука”, 2001. 120 с.
2. Теорія озброєння. Науково-технічні проблеми та завдання : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. Т. 3 : Військові системи дистанційного моніторингу навколишнього простору щодо рухомих об'єктів: методологічні

- аспекти обґрунтування вимог / П. М. Сніцаренко, С. В. Лапицький, А. А. Гультяєв, О. О. Головін, А. Ю. Гупало. 480 с.
3. Інформаційно-психологічна боротьба у воєнній сфері : монографія / Г. В. Певцов, А. М. Гордієнко, С. В. Залкін, С. О. Сідченко, А. О. Феклістов, К. І. Хударковський. Харків : Рожко С. Г., 2017. 276 с.
4. Загорка О. М., Колесніков В. О., Фролов В. С. Застосування принципів ситуаційного управління операцією (боєм) в ході її підготовки і ведення // Наука і оборона. 2015. № 2. С. 22–27.
5. Теорія прийняття рішень органами військового управління : монографія / В. І. Ткаченко, Є. Б. Смірнов та ін. ; за ред. В. І. Ткаченка, Є. Б. Смірнова. Харків : ХУПС, 2008. 545 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.12.2022

A generalized model for managing an operation (battle) of a grouping of troops (forces)

Annotation

Modern operations (battles) are characterized by a variety of tasks to be solved by groups of troops (forces), rapidity and dynamism of combat operations, participation of heterogeneous forces and means, and the growth of the enemy's capabilities to counteract the functioning of control systems by force and information. Today, the purpose of command and control systems for groups of troops (forces) is increasingly becoming focused on managing operations (battles). At the same time, the content of operation (combat) management, both in theory and practice, requires further development and some clarification.

The proposed model for managing the operation (battle) of a group of troops (forces) contains an intelligence system, a system for processing and summarizing data for decision-making by the command and control, and feedback of influence on the enemy through the monitoring system, which allows for the implementation of reflexive control of the enemy in the operation (battle). Reflection is understood as the process of foreseeing the opposing side's thought process and modeling its expected actions by commanders when making decisions, hoping that the opposing side itself is doing the same. In this case, awareness of the state and actions of the parties is essential.

To achieve intellectual and informational superiority over the enemy, in particular in controlling the enemy, the following measures and methods can be used:

- modeling and forecasting the intellectual activity of the enemy command;
- deception of the enemy, which is included in the plan of the operation (battle);
- operational disguise;
- psychological processing of personnel, in particular through the media;
- psychotropic effects;
- suppression of enemy communication and control systems;
- hacking and deliberate distortion of information contained in the operational and long-term memory of the enemy's automated control system (hackers);
- controlled loss of information, etc.

Keywords: grouping of troops (forces); managing; operation (battle); intellectual and information advantage.